

the book and expressing his own desires and ends the story by giving thanks to the people involved in this poetry book. The strategy of story presentation found in 6 forms, namely, reasoning, story-telling or illustration, prescription, quotation of proverb, figurative expression and religious references. Religious references are the most common strategies. This is because the content of most poems is deductive that emphasizes religious beliefs. In addition, the poet is persuasive and shows the effect that will be gained from following the teachings. From the aforementioned characteristics, this poetry is a didactic literature that is inherited in poetic convention.

Keywords : Inheritance, Strategy, Teaching, poetry

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิจารณ์หนังสือกวีนิพนธ์ “ดวงตาหิ่งห้อย” ของ ศุภภาพิชญ์พรอำนวยผล (ปริม) ซึ่งแต่งด้วยโคลงสี่สุภาพจำนวน 100 เรื่อง ผลการวิจารณ์พบว่า กวีใช้กลวิธีขึ้นต้นเรื่องด้วยการบอกชื่อหนังสือและแสดงความปรารถนาในใจตนเอง ลงท้ายเรื่องด้วยการกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหนังสือกวีนิพนธ์เล่มนี้ ส่วนกลวิธีเสนอเรื่องพบ 6 แบบ ได้แก่ แบบชี้แจงเหตุผล แบบยกนิทานหรืออุทาหรณ์ แบบบอกให้ปฏิบัติ แบบอ้างสำนวนสุภาษิต แบบใช้ภาพพจน์ และแบบอ้างอิงศาสนา แบบอ้างอิงศาสนาเป็นกลวิธีที่พบมากที่สุด ทั้งนี้เพราะเนื้อหาของบทกวีส่วนใหญ่เป็นลักษณะการสอนที่เน้นความเชื่อทางศาสนา นอกจากนี้ก็วิยงโน้มน้าวใจและแสดงผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วย จากลักษณะดังกล่าวทำให้หนังสือกวีนิพนธ์เล่มนี้เป็นหนังสือคำสอนที่มุ่งสืบทอดตามขนบวรรณศิลป์

คำสำคัญ : การสืบทอด, กลวิธีเสนอเรื่อง, คำสอน, กวีนิพนธ์

ความนำ

“ดวงตาหิ่งห้อย” เป็นหนังสือกวีนิพนธ์เล่มแรก ของ ศุภาพิชญ์ พรอำนวยผล (ปริม) เริ่มเขียนตั้งแต่อายุ 7 ปี ต้นฉบับบทแรกถึงมือบรรณาธิการตอนอายุ 9 ปี ขณะนี้ ศุภาพิชญ์ อายุ 11 ปี เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ กรุงเทพฯ ปริมเป็นกวีเด็กคนแรกของสำนักพิมพ์ผีเสื้อเด็ก ๆ ในโครงการ “วิธีสมุดบันทึก” โดย มกุฏ อรฤดี บรรณาธิการบริหาร สำนักพิมพ์ผีเสื้อและศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ปี 2555 สำนักพิมพ์ผีเสื้อได้มอบสมุดบันทึกแก่เด็ก ๆ เพื่อเขียนบันทึกด้วยความเชื่อว่า “เมื่อเด็กเริ่มเขียนบันทึก เด็กจะต้องคิด ใช้ความคิดก่อนเขียน จะอยากรอ่าน เมื่อเริ่มเขียน” (p. 220)

“ดวงตาหิ่งห้อย” เล่มนี้แต่งด้วยโคลงสี่สุภาพทั้งเล่ม ประกอบด้วยบทกวี 100 เรื่อง มี ปณิธิ หุ่นแสง เป็นบรรณาธิการต้นฉบับ เนื้อหากล่าวถึงปัญญา ความรู้ ความกตัญญูต่อพ่อแม่ เวลา เพื่อน การคบคน การใช้คำพูด ความโกรธ สติ การทำเพื่อผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการงาน มุมมองที่มีต่อสิ่งรอบข้าง การต่อสู้กับอุปสรรคปัญหา ธรรมชาติ ธรรมะ และที่มาของสมุดบันทึก เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ปริมจะนำเสนอโคลงสี่สุภาพแต่ละเรื่อง จำนวน 2 บท บทแรกจะเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ด้วยการยกตัวอย่างนำอุทาหรณ์มากล่าว แล้วเชื่อมโยงเรื่องราวเหล่านั้นกับชีวิตคนในบทท้าย เช่น เปรียบของหอมและของเหม็นที่ถูกห่อหุ้มด้วยใบไม้ถึงอย่างไรก็ไม่อาจกลบกลิ่นนั้น เช่นเดียวกับการคบคนดีหรือคนเลวย่อมมองเห็นได้ การถือหางเสือต้องใช้สติคุมเช่นเดียวกับการระงับอารมณ์ จำต้องมีสติมั่นคงจึงจะฝ่าเหตุร้ายไปได้ ต้นไม้ใหญ่ในป่าย่อมมีหลากหลายพันธุ์รวมกัน ป่าจึงอุดมสมบูรณ์ เปรียบกับคนในสังคมที่ล้วนแตกต่างกัน หากอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกันย่อมจะพบความสุขได้ ตึกที่สร้างสูงเสียดฟ้า ยืนหยัด ท้าแดดลมฝนได้ทนทาน เปรียบกับคนเก่งกล้าเด็ดเดี่ยวยอมไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ

ความหมายของวรรณกรรมคำสอน

Punnotok (1982, p. 221) กล่าวถึง วรรณกรรมคำสอนไว้ในหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่น ว่า “เป็นวรรณกรรมที่มุ่งสอนจริยธรรมแก่สังคม (ชนชั้นผู้ปกครอง, โพรฟ้า ข้าแผ่นดิน) หน้าที่และจริยธรรมของบุคคลอันประกอบเป็นสังคม เริ่มต้นจากสังคมครอบครัว การทำมาหากิน ตลอดจนการกำหนดข้อห้าม และข้อพึงปฏิบัติของบุคคลต่อ สังคมในฐานะ

ที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ”

Colonel G.E. Gerini (1929, p. 42 as cited in Janchitman, 1986, p. 2) กล่าวเป็นใจความไว้ว่า หมายถึง “หนังสือที่เกี่ยวกับสุภาชิต คติพจน์ คำสั่งสอนทางศีลธรรม และแบบแผนความประพฤติของไทย ตัวอย่างหนังสือประเภทนี้ ได้แก่ สุภาชิตพระร่วง โคลงโลกนิติสุภาชิตอิศรญาณ สุภาชิต 100 ข้อ สุภาชิตโคลงอย่างเก่า พาสีสอนน้อง สุภาชิตสอนเด็ก สวัสดิรักษา กฤษณาสอนน้อง และพ้อหม้ายสอนลูก เป็นต้น”

ดังนั้น อาจสรุปลักษณะวรรณกรรมคำ สอนได้ว่าหมายถึง วรรณกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อ สั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคม มี เนื้อหาเกี่ยวกับสำนวน สุภาชิต คติธรรม คำสอนที่ อ้างอิงศาสนาหรือแบบแผนความประพฤติ ตลอดจนคำเตือนสติ ข้อห้าม ข้อควรระวัง และข้อพึงปฏิบัติของบุคคลในสังคม

“ดวงตาหึ่งห้อย” กับกลวิธีการขึ้นต้นเรื่องและ ลงท้ายเรื่อง

ดวงตาอันเล็กจ้อย	คือฉัน
คือหึ่งห้อยเพียงนั้น	พริบแพรว
แลเห็นนิตน้อยครัน	จึงหมั่น ผึกนา
หวังเปล่งแสงสกาแล้ว	เร่งรู้วิชา
ปรารถนาจึงสิงเพียง	ธูลี
ในจักรวาลวิถิ	ใหญ่กว้าง
มีอาจส่องแสงสี	สุกสว่าง
เป็นแต่ละอองคว้าง	สะท้อนจับตา

(Phonamnuaiophon, 2019, p. 15)

โคลงสี่สุภาพข้างต้น เป็นอารมณ์บทที่ขึ้นต้นด้วย การบอกที่มาและชื่อหนังสือ กวีนิพนธ์เล่มนี้ ปริมใช้อุปลักษณ์เปรียบดวงตาเล็กจ้อยของตนกับหึ่งห้อยที่มีแสงน้อยนิด แต่หวังว่าแสงนั้นจะเปล่งประกายได้เมื่อหมั่นฝึกและเรียนรู้อวิชา แม้ปริมมิได้กล่าวอย่างละเอียดว่าหมั่นฝึกและเรียนรู้อวิชาอะไร แต่น่าจะหมายถึงการมองและเรียนรู้โลกกว้าง เปิดดวงตาให้สว่างแจ้งในบทแรก แต่โคลงบทท้ายกล่าวความในใจว่าปรารถนาจะเป็นธูลี ในจักรวาลที่มีอาจส่องแสงด้วยตนเอง แต่เป็นเพียงละอองที่รอแสงมาสะท้อนจับตาให้

มองเห็นตัวตน ความคิดและผลงาน ส่วนโคลงชื่อว่า “ขอบคุณ” เป็นโคลงบทสุดท้ายที่ ปริมกล่าวแสดงความในใจขอบคุณผู้สอนสั่ง เพื่อนที่ช่วยอ่านแก้และผู้วิจารณ์งาน เพื่อ “เติมต่อคุณค่าแท้” ให้ได้เป็นกวีหรือจอนหนังสือเล่มนี้ได้ จัดพิมพ์และยังสะท้อนอีกว่า ผลงานเล่มนี้อาจถูก จับตาเหมือนแสงหิ่งห้อยที่ “จูดจ้อยในจักรวาล” เพราะเป็นหนังสืออีก เล่มในโลกที่มีจำนวนมหาศาล นับเป็นความหวังและความภูมิใจของปริมที่มีต่อผลงานของ ตนเอง

“ดวงตาหิ่งห้อย” กับการวิเคราะห์กลวิธีการเสนอเนื้อหาคำสอน

เมื่อวิเคราะห์กลวิธีการเสนอเนื้อหาคำสอนใน “ดวงตาหิ่งห้อย” อาจประมวลได้ 6 แบบ ดังนี้

1. ลักษณะการสอนแบบชี้แจงเหตุผล

การสอนแบบชี้แจงเหตุผล คือ การสอนที่มีเหตุผลรองรับเนื้อหาคำสอนนั้น ๆ โคลงชื่อว่า “อย่าเสียศูนย์” ปริมกล่าวว่า เมื่อสูญเสียพ่อแม่ไป ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างมอญกับความโศกเศร้าจน “เสียศูนย์” ต้องฝืนฝ่าและสู้ต่อไป แม้จะมีความทุกข์แต่ผู้ที่ยังมีชีวิตต้องก้าวต่อ เพื่อมิให้ผู้ตายเป็นห่วงกังวล ทั้งนี้ ปริมยังนำเสนอโคลงบทนี้ให้ผู้อ่านได้ ร่วมรู้สึกกับความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก โดยใช้คำแสดงอารมณ์ เช่น *อาดูร สลด โศกเศร้า สูญเสีย* ที่นำไปสู่ความทุกข์จนอาจทำให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่ไร้ซึ่ง หนทางในโคลงบทแรก ต่อมาปริมจึงชี้แจงเหตุผล ในบทท้ายว่า การพรากจากนั้นเป็นธรรมดาของชีวิตที่มีเกิดและดับ ผู้ที่ยังมีชีวิตต้องจิตใจมั่นคง และก้าวไปข้างหน้าตามวิถี นอกจากนี้ปริมจะสะท้อนสังขรณ์ให้ผู้อ่านตระหนักแล้ว ยังสื่อถึงกำลังใจและปลอบโยนผู้ที่มีชีวิตอยู่ด้วยการเล่นคำ *สูญเสีย* กับ *เสียศูนย์*

โคลงชื่อว่า “รับรู้ลึก” ปริมกล่าวถึงหน้าที่ของดวงตา ซึ่งมีไว้มองเห็น หูไว้สดับ เสียง จมูกมีไว้ ดมกลิ่น ลิ้นไว้รับรส มือไว้สัมผัสสร้อยเย็น เส้นประสาทต่าง ๆ ในร่างกายต่าง ก็เชื่อมโยงกัน ผู้อ่านอาจเห็นถึงหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ตามที่ปริมชี้แจง แต่เหตุผลที่ต้องนำเสนออีกคือ นอกจากหน้าที่ของอวัยวะนั้น ๆ แล้ว ความรู้สึกตัวต้องมีด้วย ไม่ใช่ มองเฉย ๆ ได้ยินผ่าน ๆ แผงข้อคิดให้ผู้อ่านได้ทบทวนการรับรู้ทั่วไปและความรู้สึกตัวทั่วถ้วนนั่นเอง

2. ลักษณะการสอนโดยยกนิทานหรือ อุทาหรณ์ประกอบ

การสอนโดยยกนิทานหรือ อุทาหรณ์ประกอบ คือ การสอนโดยหยิบยกนิทานหรือเล่าอุทาหรณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาคำสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจคำสอนนั้นยิ่งขึ้น โคลงชื่อว่า “เพียร” ปริมยกเรื่องเล่าสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาเพื่อแสวงหาทางดับทุกข์เพื่อจะช่วยเหลือผู้อื่นในบพแรก บทท้ายปริมน้อมน้าใจผู้อ่าน “*ปวงข้า ณ ที่นี้ ทั้งหลาย*” ให้ยึดแนวทางตามพุทธองค์ด้วยการอุทิศใจกายโดย “*มุ่งใช้ความเพียร*” ในการฝึกปฏิบัติ

ในโคลงชื่อว่า “ผู้มด” ปริมยกอุทาหรณ์ เรื่องมดน้อยในรังที่ใครเหยียบเข้าพวกมันจะกรูออกมารุมกัดศัตรูเปรียบทุกปัญหา หากทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันเหมือนผู้มด “*เรื่องใหญ่หน่อยลวงได้ ง่ายด้วยรวมใจ*” สอดแทรกคติธรรมเรื่อง “สามัคคีคือพลัง”

หรือโคลงชื่อว่า “แม่” ปริมยกอุทาหรณ์ เรื่องแม่รักลูกน้อยเปรียบกับมือของ แม่ที่ปกป้องลูกด้วยความห่วงใยไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ต่างมีสัญชาตญาณความเป็นแม่ ดังนั้น “*คุณท่านทดแทนบ้าง อย่าได้หน่ายแหยง*” เป็นการแทรกคติธรรมบอกให้ผู้อ่านรู้จักความกตัญญูทวดเวที

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าบาทท้าย ของโคลงแต่ละชื่อเรื่อง ไม่ว่า “*แม่เหนียว ล้ายาก ล้ำ มุ่งใช้ความเพียร*” “*เรื่องใหญ่หน่อยลวงได้ ง่ายด้วยรวมใจ*” และ “*คุณท่านทดแทน บ้าง อย่าได้หน่ายแหยง*” ล้วนเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติเป็นคำสอนทางศาสนา ทั้งความเพียร ความสามัคคีและความ กตัญญูทวดเวทีที่ปริมยกอุทาหรณ์ในบพแรก แล้วสรุปเนื้อหาคำสอนในบพท้ายได้อย่างสอดคล้องกับเนื้อหา

3. ลักษณะการสอนแบบบอกให้ปฏิบัติ

โคลงชื่อว่า “ความรู้” ปริมใช้อุปมาเปรียบ “ความรู้ปานปากฟ้า” กว้างไกลที่จะศึกษาหาความรู้ใส่ตัวได้ไม่สุดสิ้น ดังนั้นจึงควรอ่านเขียนในบพแรก บทท้ายยังใช้อุปมาอีกว่าการหาแหล่งความรู้เพื่อเรียนวิชาไว้หาเลี้ยงชีพ เหมือนการหาปุ๋ยมาใส่ต้นไม้ให้ออกดอกผล โคลงข้างต้น ปริมบอกให้ผู้อ่าน “*เพียรอ่านเขียนเตือนย่ำ*” และ *เฝ้าไฟเรียนอย่าร้อน*” เพราะเชื่อว่าจะทำให้อ่านคตพบกับความสุข เช่นเดียวกับโคลงชื่อว่า “เรียนรู้” ปริมกล่าวว่า การเรียนรู้อันได้เรียนกันง่าย ๆ จะต้องฝึกฝน อ่านเขียนและอย่าทำอกายใจ ความขยันหมั่นเพียร และความอดทนจะส่งผลดี เปรียบกับรสขมครั้งแรกอาจไม่น่าชม แต่ผลของมันจะเปลี่ยนรสขมกลายเป็นหวานได้

ดังนั้น “จงหมั่นเพียรเรียนไว้ มากแท้ผลลล” ในบาทท้ายของโคลงบทแรก และ “ผลแห่งเพียรดั้นดั้น สุดท้ายแสนหวาน” ในบาทท้ายของ โคลงบทท้ายจึงสอดคล้องเป็นเหตุผล ให้ผู้มีความเพียรได้พบกับความสุข นอกจากนี้ยังพบการสอนแบบบอกให้ ปฏิบัติใน โคลงบทอื่น เช่น “ชีวิตดำรงไว้ ช่วยเกื้อสังคม” “คุณค่าแห่งชีวิต ทำสิ่ง-ชอบนา” ดีชั่วดล ผลเอื้อ แก่ผู้สร้างเอย” “มองแง่งามดูบ้าง คำเข้าพืงมี” ตัวอย่างดังกล่าวมานี้ สะท้อน ความเชื่อว่าทำความดีแล้วจะมีความสุข ซึ่งอาจเป็นการสรุปแบบสูตรสำเร็จเกินไป

4. ลักษณะการสอนแบบอ้างอิงสำนวน สุภาษิต

โคลงชื่อว่า “เวลา” ปริมอ้างอิงสำนวน “เวลาไม่เคยคอยใคร” ไว้ในบทแรก บทท้าย นำเวลามาเปรียบกับ “สายน้ำไม่ไหลย้อนกลับ” เป็นสัจธรรมที่มองเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของชีวิต และธรรมชาติสะท้อนความไม่แน่นอน จึงสมควรรอท่า พร่ำวอน ชักช้า ประวิงหรือเหนียวรั้งเวลาและวารีไว้

โคลงชื่อว่า “เพื่อนกินเพื่อนตาย” ปริม อ้างอิงสำนวน “เพื่อนกินหาง่าย เพื่อน ตายหายาก” ตรงตามชื่อเรื่อง และขยายความหมายของ เพื่อนกินหรือมิตรสหายที่คบหา ด้วยยามมีทรัพย์ ว่า “ท้ายสุดก็เลิกร้าง ห่างแล้วหายไกล” ส่วนเพื่อนตายหรือเพื่อนยาก คือ เพื่อนที่เคยฟันฝ่าอุปสรรค มาด้วยกัน “อุปสรรคปัญหาเร้า แน่แท้อยู่เคียง” เช่นเดียวกับ โคลงชื่อว่า “เพื่อนตาย” ปริมกล่าวย้าว่า หนึ่งในคน “สู้มเสี่ยงจะมอดม้วย ดับดิน หัวหาย” และหลายคน “เป็นเพื่อนตายคอยเฝ้า ปกป้องดูแล” เป็นการนำสำนวน “คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย” มาขยายความตามความคิดของตนว่า การทำสิ่งใดที่มีความเสี่ยง ถ้าไป คนเดียวอาจเกิดอันตรายถึงชีวิต แต่หากไปกันสองคนจะได้ช่วยเหลือกันและกัน

5. ลักษณะการสอนแบบอ้างอิงศาสนา

โคลงชื่อว่า “ตริกตรอง” ปริมสะท้อนเรื่อง บุญบาปตามความเชื่อในศาสนาพุทธ ให้ผู้อ่านตริกตรองตามชื่อเรื่อง เมื่อวันหนึ่งคนเราต้องจากโลกนี้ไป แต่จะพบหนทางสว่าง หรือไม่ ล้วนขึ้นอยู่กับบาปบุญที่สร้างมา แต่ก่อนเวลานั้นจะมาถึง ควรคิดอย่างตริกตรองว่า จะจากไปอย่างไรคุณค่าหรือหมั่นสร้างแต่ความดี

ส่วนโคลงชื่อว่า “สายกลาง” ปริมสะท้อน เรื่องทางสายกลาง โดยอธิบายว่า ฝนตกลงมาย่อมทำให้เกิดความชุ่มชื้น ดับร้อนแล้งได้หากตกหนัก เกินไปก็ท่วมนอง ดังนั้น ไม่ว่าสิ่งใดก็ตามมีมากไป หรือน้อยไปย่อมไม่ดีจึงต้องอยู่ระหว่างความพอดี หรือเลือก

ทางสายกลางนั่นเอง

ในโคลงชื่อว่า “ผล” ปริมกล่าวถึงการปลูกข้าวยอมได้ข้าว ปลูกถั่วงามหากกระถินยอมได้สิ่งนั้น ตามพุทธพจน์ที่ว่า “ปลูกพืชเช่นใดยอม ได้ผลเช่นนั้น” เช่นเดียวกับ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ทำความดีย่อมมีความสุข ทำความชั่วแล้วได้ดีย่อมเป็นไปไม่ได้

นอกจากนี้ ปริมยังอ้างอิงหลักคำสอนทาง ศาสนาเรื่อง เกิด ดับ กิเลส โลก โกรธ หลง ทางสุนิพพาน การใคร่ครวญเพื่อหลุดพ้น การสดับธรรม อะไรคือสุข อะไรคือทุกข์ทำให้เกิดคำถามว่า ปริมซึ่งเป็นเด็กอายุระหว่าง 7-11 ปีมีความทุกข์อะไร หรือรู้จักธรรมะต้นลึกแค่ไหน มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมมากน้อยเพียงใด จึงแต่งโคลงหลายบทได้อย่างเข้าอกเข้าใจและปลดปล่อยกับบางเรื่องราว ได้ เช่น “กองกิเลสเบาไป ลดโลก เพียรปรับเพื่อเกลาแก้ สุขซึ่งใจตน” “จิตสว่างจักพบได้ แก่นแท้ทางธรรม” “สดับธรรมกลมให้ ใจงามแสงธรรม ชับความกลัว โกรธโลภ หลงนา สงบจึงนำหลักสี่ ทุกข์ร้อนฤทัย” (p. 202) “มีธรรมดุจกรรไกร ตัดกิ-เลสนา ทางสุนิพพานคั้น ล่วงพ้นวายุเวียน” “คิดชมธรรมเปรียบแมน ห่วงยาง พาล่องประคองกลาง คลื่นร้าย นำเรารู้หนทาง ดียิ่ง เหมาะนา รอดพ้นกิเลสคล้าย ดั่งนี้คือธรรม” (p.205) “ดูใจเก็บทุกข์ทัน ข้ำตรม หากปล่อยวางมิจม หม่นเศร้าละทิ้งสิ่งชื่นชม สิ้นสุด สรรพทุกข์รุมเร้า ปลดเปลื้องสูญไป” (p. 186) เป็นต้น ซึ่งล้วนสะท้อนความคิดหรือมุมมองแบบผู้ใหญ่

6. ลักษณะการสอนแบบใช้ภาพพจน์ (figures of speech)

ภาพพจน์ คือถ้อยคำที่ทำให้เกิดภาพในใจ โดยใช้ชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีพลัง สามารถสัมผัสอารมณ์ของผู้อ่านจนเกิดความ ประทับใจ เช่น อุปมา

อุปมา (simile) คือ การเปรียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง โดยธรรมชาติแล้วมีสภาพต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน ใช้คำว่า “เหมือน คล้าย ดั่ง ตั้ง ดุจ ประดุจ ปาน” มาเปรียบเทียบเพื่อเน้นให้เห็นจริงว่าเหมือนอย่างไร ซึ่งพบมากในหนังสือกวีนิพนธ์เล่มนี้

วัยเด็กประดุจแก้ว	ใบใหม่
ว่างเปล่าสะอาดใส	ยิ่งแพรว
จนกระทั่งเติบโตใหญ่	ค่อยชุน ม้วนนา
เกาะเกราะเรื่องร้ายแล้ว	หม่นเข้าทุกที

ให้ความดีชะล้าง	คราบโคล
ดวงจิตมนุษย์ไซร์	ดั่งแก้ว
ชำระสะอาดใส	ด้วยมุ้ง ดีเฮย
ยังจิตผุดผ่องแผ้ว	ดั่งนี้สงบงาม

(Phonamnyaphon, 2019, p. 194)

ตัวอย่างโคลงชื่อว่า “สงบงาม” ปริมใช้ อุปมาเปรียบวัยเด็กเหมือนแก้วที่วางเปล่า สะอาดใส จนเติบโตใหญ่แก้วใบนั้นจึงค่อยขุ่นมัว เพราะมีเรื่องร้ายทำให้เด็กหมองหม่น ดังนั้นจึงต้องใช้ความดีชะล้างออก เพราะจิตของมนุษย์ก็เปรียบดั่งแก้ว เช่นกัน หากรู้จักชำระล้าง ด้วยความดีจะทำให้จิตสงบ ผ่องแผ้ว

นอกจากนี้ปริมยังใช้อุปมาเปรียบปัญญาตั้งอาวุธ ความรู้กว้างใหญ่ไพศาลกว่า ท้องฟ้า ปัญญาดุจแก้วใส ความดีดุจหัวใจใสสว่างเรืองรอง ความชั่วดุจมารร้าย ความหลง ประดุจเงาหม่น ความซื่อสัตย์ดุจผีเท้าม้า เปรียบวาจาเหมือนขวานคม จึงควรคิดก่อนพูด เปรียบธรรมะเหมือนห้วง汪洋พาสู่ทางรอด เปรียบความโกรธของคนเหมือนหมาบ้าหรือดั่งเพลิงเผาไหม้

อุปลักษณ์ (metaphor) คือ การเปรียบ สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำแสดงการ เปรียบเทียบว่า “เป็น” หรือ “คือ” เช่น

ดวงดาวพราวแต่งแต้ม	เวหา
ระยับจับยับนัยน์ตา	เคลื่อนคล้อย
เป็นเพื่อนสนิทธิทรรา	ยามค่ำ
แสงหรีแม่ไกลคล้อย	เลิศล้ำราตรี
โลกนี้มีเด็กน้อย	เป็นดาว
กะพริบระวิบบาว	คู่ฟ้า
คิดหวังสุกสกา	ฉายส่อง โลก
เติบโตใหญ่ในวันหน้า	มุ้งเกื้อจักรวาล

(Phonamnuaiphon, 2019, p. 46)

โคลงชื่อว่า “ดาว” ปริมใช้อุปลักษณ์เปรียบดวงดาวเป็นเพื่อนสนิทในยามค่ำ และยังคงกล่าวอีกว่า “โลกนี้มีเด็กน้อย เป็นดาว” ที่กะพริบแสงคู่ฟ้า เมื่อเด็กเติบโตใหญ่แสงกะพริบคงสูงสากว ส่องโลกและจักรวาลได้อีกทั้งใช้แสงของดวงดาว เป็นสัญลักษณ์ (symbol) แทนความหวังด้วย นอกจากนี้ปริมยังเปรียบเทียบความโลภคือ ดาบที่ฟาดฟันตัวเรา เปรียบสติเช่นสายน้ำไว้ดับหรือควบคุมโลก โกรธ หลง

จากการวิเคราะห์ทลกลวิธีเสนอเรื่องใน “ดวงตาหึ่งห้อย” ของ ศุภภาพิชญ์ พรอำนวยผล (ปริม) พบลักษณะการสอน 6 แบบ คือ แบบชี้แจงเหตุผล แบบยกนิทานหรืออุทาหรณ์ แบบบอกให้ปฏิบัติแบบอ้างสำนวน สุภาษิต แบบใช้ภาพพจน์ ซึ่งพบการใช้ภาพพจน์อุปมา มาก โคลงที่กล่าวถึงธรรมชาติก็บรรยายโวหารได้ก่อนจินตภาพสะท้อนผ่านนัยนัยตาของเด็กหญิง เช่น “*มันหมอกคลุมปก ฟ้าขุนเขา ชาวฝั่งละอองเบา โอบล้อมทุกหย่อมย่านลำเนา เย็นชื่น สุรายส่องแสงทองย้อม เจิดจ้า ปลุกเรารุ่งเช้าตรู่ตื่นขึ้น ลืมตา ยินนกร้องแว่วมา อยู่ใกล้ เหลียวแลสุดขอบฟ้า ทอแดด เรืองรอง อรุณเบิกนภาให้ซีพินี้เบิกบาน*” (p.129) และแบบอ้างอิงศาสนาที่มักเชื่อมโยงกับแบบการใช้ภาพพจน์ซึ่งมีสัดส่วนมากที่สุดในการเล่น ทั้งนี้เพราะเป็นลักษณะการสอนที่ได้ผลตามความเชื่อของศาสนา อีกทั้งยังโน้มน้าวใจและแสดงผลที่จะได้รับการปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วย

กล่าวได้ว่า หนังสือวินิพนธ์เล่มนี้เป็นวรรณกรรมคำสอน เพราะปริมมุ่งแต่งโคลงเพื่อสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้อ่าน ตลอดจนแบบแผนความประพฤติข้อห้าม ข้อควรระวัง สังเกตได้จากบาทท้ายของโคลงแต่ละบทที่สรุปด้วยการแทรกข้อคิด คติธรรม คำสอน และข้อพึงปฏิบัติของบุคคล เช่น “*ชีวิตดำรงไว้ ช่วยเกื้อสังคม*” “*เติบโตใหญ่ในวันหน้า มุ่งเกื้อจักรวาล*” “*คุณค่าแห่งชีวิต ทำสิ่ง-ชอบนา*” “*จะกล่าวความใดไซ้รู้ คิรู้จึงดี*” “*ดีชั่วดลผลเอื้อ แก่ผู้สร้างเอย*” “*คิดเพื่อผู้อื่นให้ มากไว้ทุกวัน*” “*ล้มลุกคลุกคลานช้าอย่าท้อมุ่งไป*” “*แม่เหนื่อยกายยากล้ำ มุ่งใช้ความเพียร*” “*เด็ดเดี่ยวเที่ยงตรงนั้น จึงได้ดีงาม*” “*กรำฝีกเพื่อกายหน้า จึงได้เลิศแล*” “*สู้ต่ออย่าหยุดยั้ง จึงได้ผลงาม*” เป็นต้น

สรุปส่งท้าย

“ดวงตาหิ่งห้อย” ของ ศุภาพิชญ์ พรอำนวนยผล (ปริม) ใช้กลวิธีการขึ้นต้นเรื่องด้วยการบอกชื่อหนังสือและแสดงความปรารถนาในใจ ลงท้ายเรื่องด้วยการกล่าวขอบคุณ ผู้มีส่วนช่วยให้ “แสงหิ่งห้อยเปล่งไว้ จุดจ้อยในจักรวาล” ด้านกลวิธีเสนอเรื่อง ปริมเน้นรูปแบบ โดยเฉพาะความเคร่งครัดของฉันทลักษณ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ โคลงกลบท โคลงกระทู้ บังคับเอกโท และจำนวนคำไม่ผิดเพี้ยน อีกทั้งมีสัมผัสระหว่างบทด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แต่งเรื่องละ 2 บท และพบการนำคำเก่ามาใช้ เช่นคำว่า เพียง ฟางเพียง ไซร์ บ่ ฝิ ผิวว่า ห่อน ส่วนในด้านเนื้อหา ปริมอาจได้แรงบันดาลใจจากการอ่านหรือศึกษาโคลงโบราณ เช่น โคลงโลกนิติหรือความเชื่อตามคำสอนในศาสนาพุทธเรื่องมงคลสูตร 38 ประการ จึงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการแต่งโคลงจนติดอยู่ในแบบแผน และกรอบความคิดของวรรณกรรมคำสอนว่า ต้องทำดีอย่าทำชั่ว คบคนดีอย่าคบคนชั่ว ต้องมีความกตัญญู มีความอดทน จึงจะพบความสุข จนแทบไม่เห็นมุมมองความคิดของเด็ก อ่านแล้วรู้สึกเหมือนผู้ใหญ่แต่ง เท่ากับว่าปริมสืบทอด (transmission) ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอน โดยไม่ได้สืบสรรค์ (creative perpetuation) หรือนำมาสร้างสิ่งใหม่ในทางของตน เมื่อรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องจนเห็นเป็นพลวัตของการสืบทอดตามขนบวรรณศิลป์ผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่จะรู้สึกว่าคุณยัดเยียดชุดความรู้เรื่องศีลธรรมทั่วไป ส่วนเด็กอาจเข้าไม่ถึงสารัตถะบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมอย่างแจ่มแจ้ง เพราะหนังสือกวีนิพนธ์เล่มนี้นำเสนอด้วยโคลงสี่สุภาพที่ต้องอ่านและแปลความหมายไปด้วย อย่างไรก็ตาม “ดวงตาหิ่งห้อย” เล่มนี้ถือ เป็นหนังสือกวีนิพนธ์ที่เกิดจากโครงการ “วิธีสมุดบันทึก” ซึ่งส่งเสริมให้เด็กคิด เขียนและอ่าน อีกทั้งยังเป็นผลงานจากความอดสาหะของเด็กหญิงคนหนึ่งที่ต้องการเป็นกวี รวมถึงความภาคภูมิใจของสำนักพิมพ์ที่ประสงค์สร้างความอัศจรรย์ใจและความประทับใจให้ผู้อ่านได้ขบคิดและทบทวนคุณค่า ความงาม ความหมายที่กวีเด็กหญิงมุ่งสื่อสารออกมา ทั้งนี้เพราะปัจจุบันกวีรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีใครเขียนงานแนววรรณกรรมคำสอนออกมาเท่าใดนัก

References

- Janchitman, S. (1986). **Kan sueksa choeng wikhro wannakam khamson praphet klon phleng yao nai ratchakan phrabat somdet Phranangklaochaoyuhua** (In Thai) [An analytical literature in the reign of King Rama III]. (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Kaewkallana, N. (2018). **Kan suepsan nai kawiniphon Thai** (In Thai) [The creative perpetuation in Thai poetry]. Bangkok: Thammasart University.
- Phonamnuaiphon, S. (2019). **Duangta hinghoi** (In Thai) [The eyes firefly]. (2nd ed.). Bangkok: The Butterfly Children.
- Punnotok, T. (1982). **Wannakam thongthin** (In Thai) [Regional literature]. Bangkok: Odean Store.
- Tanboon, S. (2015). **Wannakam khamson khong Sunthonphu thi songphon to withichiwit khong khon nai sangkhom Thai** (In Thai) [Influence of Sunthonphu's didactic literature in Thai society] (Doctoral dissertation). Burapha University, Chon Buri.